

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 48 (1095) 28 ЛІСТАПАДА 2012 г.

92-я ўгодкі Слуцкага зборойнага чыну

25 лістапада ў Беларусі адзначалі 92-я ўгодкі Слуцкага зборойнага чыну. Актывісты Кансерватыўна-хрысціянскай партыі БНФ, а таксама неаб'яўленыя да беларускай гістарычнай спадчыны людзі з бел-чырвона-белымі сцягамі, кветкамі, вянкамі і знічкамі традыцыйна вандравалі па месцах баёў служцкіх паўстанцаў з войскамі Чырвонай арміі.

Удзельнікі ўрачыстасцяў наведвалі вёску Грозава, дзе каля памятнага крыжа прагучала пасланне з нагоды гадавіны Слуцкага зборойнага чыну ад лідара КХП БНФ Зянона Пазняка.

Наведвалі памятны крыж у вёсцы Семежава. Каля святыні заспявалі "Магутны Божа". Усклалі бел-чырвона-белыя кветкі да мема-

ISSN 2073-7033

рыяльнай пліты, паставілі знічкі, якія былі запаленыя ў Курапатах.

Удзельнікі акцыі наведвалі памятную мясціну ў вёсцы Вызна (цяпер Чырвоная Слабада). Тут калісьці таксама стаяў крыж у гонар служцкіх паўстанцаў, ды 10 гадоў таму на загад тутэйшага святара яго знішчылі. На месца, дзе раней стаяў крыж, актывісты ўсклалі хваёвыя вяночкі з уплеценымі ў яго кветкамі, а таксама запалілі свечкі.

Завяршылася акцыя ў Слуцку шэсцем і мітынгам на ганку Слуцкага краязнаўчага музея. Тут да мінчукоў далучылася шмат мясцовых жыхароў.

"Будзем памятаць мы - Будучы помніць і нас."

Наш кар.

Зварот Івонкі Сурвілы да ўгодкаў Слуцкага зборойнага чыну

"Як і кожны год, у лістападзе думкамі я пераношуся на Слуцчыну. Прыпамінаюцца дзесяць тысяч адважных служцкаў, для якіх доля Айчыны была важнейай за ўсё іншае, у тым ліку жыццё. Прыпамінаецца

аповесць Васіля Быкава "На чорных лядах". Калі вы яшчэ не чыталі яе, дык прашу, прачытайце", - звяртаецца Івонка Сурвіла.

"Сэрца баліць, бо варожая сіла ў канцы перамагла герояў, ды і толькі перамагла іх, але і зняволіла наш край на 70 гадоў, і мы ўсё яшчэ не можам яе пазбавіцца, - кажа старшыня Рады БНР. - Але служчакі тады ўжо - 92 гады таму - зразумелі пану волі, тады ўжо выршылі, што яны хочуць жыць вольнымі на сваёй зямлі, і што яны здольныя абараніць яе ад дзікіх агрэсараў.

І прыпамінаючы іх адвагу ды іх веру ў БНР і ў свае сілы, сэрца напаяняецца любоўю, удзячнасцю і надзеяй, што наш народ знойдзе і сёння ў сабе адвагу і сілу абараніць сваю Бацькаўшчыну ад новай пагрозы з Усходу".

Зварот старшыні Рады БНР завяршаецца словамі: "Ад імя Рады Беларускай Народнай Рэспублікі віншую вас, дарагія суродзічы, з угодкамі гэтай вялікай падзеі ў жыцці беларускага народа - Слуцкага зборойнага чыну, бо ўсе мы маем права ганарыцца ім. Усе мы - служчакі ў гэты восеньскі месяц. Жыве Беларусь!"

Паводле СМІ.

Слуцкі зборойны чын - гераічная старонка ў гісторыі беларускага народа

Адной з гераічных старонак гісторыі беларускага народа з'яўляецца Слуцкі зборойны чын 1920 года, які адбыўся ў канцы лістапада і снежні. Гэта была спроба патрыятычна настроенага беларускага сялянства і інтэлігенцыі захаваць незалежнасць Беларусі, не далучаючыся ні да Савецкай Расіі, ні да Польшчы, якія заканчалі вайну паміж сабой, у тым ліку і за землі Беларусі.

Слуцкі зборойны чын быў падрыхтаваны папярэднімі падзеямі. Скончыліся ваенныя дзеянні на тэрыторыі Беларусі і Украіны. Польскія войскі пасля спынення ваенных дзеянняў 18 лістапада 1920 года мусілі адступіць за новую лінію граніцы, пакінуўшы Слуцк і Менск (які занялі 15-17 лістапада). Заходняя частка Беларусі адыходзіла да Польшчы усходняя лічылася тэрыторыя Беларускай ССР. Жыхары Слуцкага павету выступілі супраць такога падзелу, за незалежнасць Беларускай Народнай Рэспублікі, якая б "не належала ні панам, ні камуністам".

На з'ездзе Слуцчыны, які праходзіў 14-15 лістапада 1920 года ў Слуцку ў вялікай зале дома Эдварда Вайніловіча, панавалі беларускія эсэры. Дэлегаты з'езда заявілі рашучы пратэст супраць савецкай улады на Беларусі як "чужацкай". Асноўным зместам рэзалюцыі было рашэнне падняць паўстанне "супраць акупацыі" за "незалежную Беларусь".

З'езд Слуцчыны абраў Раду Слуцчыны Беларускай Народнай Рэспублікі, перадаў ёй цывільную ўладу і даручыў арганізаваць нацыянальнае войска. Ад 16 лістапада пачала сваю дзейнасць Рада Слуцчыны з 17 сяброў і 5 кандыдатаў у сябры (прысутнічалі на паседжаннях, але не галасавалі, пры выбіцці кагосьці з сяброў замянялі яго па агульным рашэнні). Былі створаны камісіі: юрыдычная, фінансавая, зямельная, харчовая і адміністрацыйных органаў. Быў абраны прэзідыюм з 7 чалавек. Нягледзячы на некаторыя сумненні эсэраў, у выні-

ку ўсе сябры Рады згадзіліся на паўстанне. У гэты ж час у вёсках і валасцях адбыліся дэмакратычныя выбары ўзамен прызначаных польскай уладай кіраўнікоў.

Для паўстання былі створаныя дзве вайсковыя адзінкі 1-ы Слуцкі пяхотны полк і 2-і Грозаўскі пяхотны полк, якія дафармоўваліся ў мястэчку Семежава, дзе спачатку размяшчаўся штаб Слуцкай брыгады, якая аб'ядноўвала гэтыя палкі. Зброю (вінтоўкі) прынеслі самі паўстанцы. У баях здабылі і кулямёты

Ваенныя дзеянні пачаліся з 27 лістапада 1920 года і скончыліся ў раёне нейтральнай зоны (паміж польскімі і савецка-расійскімі войскамі, па 15 кіламетраў з кожнага боку ад новай мяжы). Скончыліся ваенныя дзеянні 28 снежня 1920 г. Яны ішлі на двух франтах. 1-га і 2-га палкоў. Паўстанцы не мелі артылерыі, і гэта паўплывала на ход падзей, хаця спачатку ваяры Слуцкай брыгады беларускага войска атрымлівалі і тактычныя перамогі ў асобных баях.

Польскае камандаванне закрыла сваю мяжу для паўстанцаў, а той, хто пераходзіў на польскі бок мяжы, мусіў здаць зброю і ў большасці накіроўваўся ў лагер. Польскае камандаванне ды і польская дэлегацыя ў Рызе пастаянна давалі дазвол часткам Чырвонай Арміі парушаць нейтральнасць нейтральнай зоны і ўводзіць туды свае войскі.

Камандаванне Чырвонай Арміі кінула супраць паўстанцаў значныя сілы і ў выніку за месяц баёў (увёўшы за згоды польскага камандавання у нейтральную зону свае войскі) выцесніла Слуцкую брыгаду на польскую тэрыторыю, дзе польскія ўлады пасадзілі паўстанцаў у лагер, папярэдне абязброіўшы іх. Выпушчаныя яны былі ў траўні 1921 года пасля падпісання канчатковага міру Расіі і фармальна УССР з Польшчай 18 сакавіка 1921 года. Перад адыходам служцкіх паўстанцаў на тэрыторыю, што кантралявалі польскія войскі,

адзін батальён (400 чалавек) адмовіўся пераходзіць у Польшчу і, падзяліўшыся на дзесятак груп, застаўся на Слуцчыне дзе вёў партызанскую барацьбу некалькі гадоў у лясах Слуцчыны. Ды і іншыя паўстанцы пераходзілі ў Беларусь для стварэння новых партызанскіх аддзелаў.

Ацэнку Слуцкаму зборойнаму чыну дала Першая агульнанацыянальная канферэнцыя палітычных партый і арганізацый, што адбылася ў Празе 25-28 верасня 1921 года. У рэзалюцыі канферэнцыі было адзначана: "... народ, стыхійна паўстаўшы з аружжам у руках за незалежнасць і непадзельнасць сваёй Бацькаўшчыны, напісаў на сваім штандарце: ні польскія панові, ні маскоўскія камуністамі".

Далей было запісана: "Беларуская Нацыянальна-Палітычная Народа канстатуе, што гэтае паўстанне было задушана пераважнымі сіламі абодвух бакоў".

Патрыятычны выступ служцкіх змагароў увайшоў у гісторыю як акт узброенай барацьбы за самастойную дзяржаву. Аднак у тых абставінах, якія склаліся ў канцы 1920 г., без якой небудзь дапамогі звонку, пры варожай па сутнасці пазіцыі Польшчы лёс паўстання быў прадвырашаны. Тым не менш Слуцкі зборойны чын 1920 года ўвайшоў у гісторыю як гераічны вычын беларускага народа.

Ад Слуцкага зборойнага чыну засталіся вайсковая песня "Мы выйдзем шчыльнымі радамі" (аўтар гэтага маршу Макар Краўцоў), пакладзенага на музыку кампазітарам Уладзімірам Тэраўскім. Ён стаўся не толькі гімнам Слуцкага зборойнага чыну, але і нацыянальным гімнам Беларускай Народнай Рэспублікі.

Дзень пачатку Слуцкага паўстання святкуецца як Дзень Герояў. Кожны год беларусы ў краіне і за мяжой адзначаюць яго.

Анатоль Грыцкевіч,
доктар гістарычных навук,
прафесар.

Да 1150-годдзя славянскай азбукі

Як разумеюць законы на Беларускай чыгунцы

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Проспект Пераможцаў, 11, 220004, г. Мінск

Проспект Победителей, 11, 220004, г. Мінск

Тэлефон (017) 203 75 74
Факс (017) 203 90 45

Телефон (017) 203 75 74
Факс (017) 203 90 45

e-mail: ministerstvo@kultura.by

e-mail: ministerstvo@kultura.by

29.10.2012 № 11-19/105/101
На № 75 ад 11.09.2012

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"

Аб стварэнні помнікаў

У выкананне даручэння Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Міністэрства культуры разгледзела ліст аб стварэнні помнікаў Роўнаапостальным Мяфодзію і Кірылу ў г. Мінску і Іллі Капівічу ў г. Слуцку і паведамляе наступнае.

Міністэрства культуры падтрымлівае ідэю стварэння названых помнікаў.

Разам з гэтым, у цяперашні час Міністэрства культуры накіравала заяўку ў Пастаянны Камітэт Саюзнай дзяржавы на стварэнне помніка Сімяону Полацкаму ў г. Маскве за кошт сродкаў Саюзнай дзяржавы.

У сувязі з вышэйпададзеным, пытанне аб стварэнні помнікаў Роўнаапостальным Мяфодзію і Кірылу ў г. Мінску і Іллі Капівічу ў г. Слуцку можа быць разгледжана пасля ўстаноўкі помніка Сімяону Полацкаму ў г. Маскве.

Першы намеснік Міністра

У.М. Карачэўскі.

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск, вул. Румянцава, 13, тэл.факс 284-85-11.
Рэгістрацыйны нумар № 3015212330014 у МГД ААТ "Белінвестбанк" г. Мінск, код 764

23 кастрычніка 2012 г. № 83

Спадару М. П. Панцялею,
Міністру сувязі і інфарматызацыі
Рэспублікі Беларусь
220050, Мінск, пр. Незалежнасці, 10

Шаноўны Мікалай Пятровіч!

У наступным годзе ўвесь славянскі свет будзе святкаваць 1150 гадоў існавання кірылічнага алфавіту.

У сувязі з гэтым ГА ТБМ прапануе выдаць дзве маркі-шчэпкі.

Адно - з выявамі Св. Кірыла і Мяфодзія, другую - з выявай унікальнай беларускай кірылічнай літары - Ў.

З павагай,
Старшыня ТБМ

Алег Трусаў.

МІНІСТЭРСТВА СУВЯЗІ
І ІНФАРМАТЫЗАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
(Мінсусвязі)

МИНИСТЕРСТВО СВЯЗИ
И ИНФОРМАТИЗАЦИИ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
(Минсвсвязи)

пр-т Незалежнасці, 10, 220050, г. Мінск
Тэл. (8-017) 327 38 61, факс 327 21 57
E-mail: mpt@mpt.gov.by

пр-т Независимости, 10, 220050, г. Мінск
Тел. (8-017) 327 38 61, факс 327 21 57
E-mail: mpt@mpt.gov.by

31.10.2012 № 05-36/109-1004/474
На № _____ ад _____

Старшыні Грамадскага
аб'яднання "Таварыства
беларускай мовы імя
Францішка Скарыны"
Трусава А.А.
вул. Румянцава, 13
220034, г. Мінск

Аб выпуску паштовага блока і паштоўкі

Паважаны Алег Анатольевіч!

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь разгледзела Вашу прапанову наконт выпуску паштовых марак з выявамі Святых Кірыла і Мяфодзія і беларускай кірылічнай літары - Ў і паведамляе наступнае.

Тэматычнымі планами выдання паштовых марак, канвертаў Першага дня і вырабу спецыяльных паштовых штэмпеляў на 2013 год прадугледжаны выпуск паштовага блока, канверта Першага дня і спецыяльнага паштовага штэмпеля, прысвечаных 1150-годдзю з моманту стварэння Святымі Кірылам і Мяфодзіем славянскай азбукі.

Што датычыцца беларускай кірылічнай літары Ў, то гэтая тэма будзе адлюстравана на немаркіраванай паштоўцы.

Міністр

М.П. Панцялей.

Паважанае спадарства!

У мінулым нумары "Нашага слова" мы надрукавалі адказ, што быў дадзены кіраўніцтвам Беларускай чыгункі грамадзянам Беларусі, якія турбуюцца пра стан візуальнага афармлення вакзалаў, а таксама транспарту. Наш юрыст прааналізаваў сутнасць гэтага адказу з пункту гледжання адпаведнасці дзейнаму заканадаўству. Мы прапануем вам тэкст гэтага аналізу, каб вы маглі пры нагодзе выкарыстаць змешчаную ў ім інфармацыю пры кантактах з прадстаўнікамі Беларускай чыгункі.

Сакратарыят ТБМ.

На працягу кастрычніка-лістапада бягучага года грамадзянам Беларусі кіраўніцтва Беларускай чыгункі дасылаліся звароты, у якіх звярталася ўвага на наступныя акалічнасці: змена назваў станцый і вакзалаў з беларускай мовы на рускую; адсутнасць беларускамоўнага візуальнага афармлення электрычак некаторых ліній; прыняцце рашэння аб візуальным афармленні Брэсцкага чыгуначнага вакзала толькі на рускай і англійскай мовах; афармленне праязных дакументаў Беларускай чыгункі выключна на рускай мове.

У адказе Беларускай чыгункі ад 5 лістапада 2012 года поруч з інфармацыяй аб прынятых захадах па паляпшэнні сітуацыі ў згаданых выпадках, даюцца наступныя тлумачэнні норм заканадаўства аб мовах:

- "Кожны жадаючы можа карыстацца як беларускай так і рускай мовамі, але прымушаць да карыстання адной з дзяржаўных моў недапушчальна";

- "... заканадаўства Рэспублікі Беларусь не абавязвае супрацоўнікаў чыгуначнага транспарту адказваць на беларускай мове кліентам, якія звяртаюцца да іх на беларускай мове";

- "Выкарыстанне адной з дзяржаўных моў не ўшчамляе права на выкарыстанне іншай".

Такія выказванні Беларускай чыгункі, акрамя таго, што абсалютна не адпавядаюць сутнасці зваротаў (прынамсі, пытанне аб абавязку супрацоўнікаў чыгункі адказваць кліентам па-беларуску пакуль што не ставілася), з'яўляюцца некарэктнымі.

Кіраўніцтва Беларускай чыгункі само звяртае ўвагу на арт. 4 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", якім прадугледжана, што кіраўнікі, іншыя работнікі дзяржаўных органаў і іншых арганізацый павінны валодаць беларускай і рускай мовамі ў аб'ёме, неабходным для выканання імі сваіх службовых абавязкаў. У адпаведнасці з часткай трэцяй артыкула 5 згаданага Закона, які называецца "Гаранты праваў грамадзян пры звароце ў дзяржаўныя органы і іншыя арганізацыі", адказ на зварот афармляецца на мове звароту. Такім чынам, атрыманне адказу на зварот, незалежна ад таго, ці гэта пісьмовы ці вусны зварот, на мове звароту гарантавана грамадзянам Беларусі згаданымі законамі.

Магчыма, што выснова аб адсутнасці абавязку супрацоўнікаў Беларускай чыгункі адказваць па-беларуску кліентам, якія звяртаюцца да іх па-беларуску, - гэта своеасаблівае трактоўка нормы Закона Рэспублікі Беларусь "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асоб", якая прадугледжвае, што пісьмовыя адказы на пісьмовыя звароты даюцца на мове звароту (п. 1 арт. 18). Відаць, з гэтай нормы была зроблена выснова, нібыта ўсе іншыя формы адказу на звароты могуць давацца і не на мове звароту. Аднак такая трактоўка не адпавядае заканадаўству.

Законам Рэспублікі Беларусь "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асоб" вылучаюцца тры віды зваротаў паводле формы: пісьмовыя, вусныя і электронныя (арт. 1). Сапраўды, адным з патрабаванняў да пісьмовых адказаў на пісьмовыя звароты з'яўляецца іх выкананне на мове звароту. Адказы на электронныя звароты, якія накіроўваюцца на адрас электроннай пошты заяўніка, павінны адпавядаць

тым жа патрабаванням, што і пісьмовыя адказы на пісьмовыя звароты, г.зн. у тым ліку давацца на мове звароту (п. 6 арт. 25 згаданага Закона). Асобнага артыкула ці пункта артыкула, якім прадугледжваліся б патрабаванні да адказаў на вусныя звароты, у Законе "Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асоб" няма. Адпаведна, на такія адказы распаўсюджваецца патрабаванне часткі трэцяй арт. 5 Закона "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь": адказы павінны давацца на мове звароту.

Адказы на звароты кліентаў (як пісьмовыя, так і вусныя), безумоўна, з'яўляюцца часткай службовых абавязкаў супрацоўнікаў чыгункі. А паколькі валоданне беларускай і рускай мовамі ў аб'ёме, неабходным для выканання імі сваіх службовых абавязкаў, з'яўляецца патрабаваннем закона, няма прычын абмяжоўваць адказы па-беларуску толькі пісьмовай формай. Вусныя адказы на звароты па-беларуску таксама павінны давацца па-беларуску.

Такім чынам, нельга прымусяць звычайных грамадзян карыстацца адной з дзяржаўных моў, аднак у адносінах да кіраўнікоў, іншых работнікаў дзяржаўных органаў і іншых арганізацый гэты "прымус" замацаваны заканадаўча, прынамсі, у тым, што тычыцца адказаў на звароты.

Што да заявы аб тым, што "выкарыстанне адной з дзяржаўных моў не ўшчамляе права на выкарыстанне іншай", то ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" ўжо шмат разоў звяртала ўвагу на рашэнне Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі Беларусь ад 4 снежня 2003 г. № П-91/2003 "Аб выкарыстанні беларускай і рускай моў у сферы абслугоўвання, абароту банкаўскіх пластыкавых карт і ў сістэме дзяржаўнага сацыяльнага страхавання", у якім гаворыцца аб тым, што пры фармальна-юрыдычным раўнанні да пісьмовых адказаў на практыцы баланс іх выкарыстання не вытрымліваецца і існуе неабходнасць замацавання фактычнай роўнасці дзвюх моў.

Юрыст ТБМ.

Канверт да 150-годдзя "Буквара" А.У. Аскеркі выпусціла "Белпошта"

Аскерка

Аляксандр Уладзіслававіч (1830-1911) - грамадскі дзеяч, удзельнік паўстання 1863-64 гг. У 1862 г. арганізаваў у Варшаве выданне беларускага буквара-катэхізіса "Элементар для добрых дзетак-каталікоў". На 40 старонках змяшчаўся алфавіт, пачатковыя звесткі па арыфметыцы і асноўныя рэлігійныя павучанні.

Лужыцкія сербы не вымруць і за 100 гадоў

Янак Воўчар (па-лужыцку Janek Wowcer; па-нямецку Janek Schafer) - галоўны рэдактар газеты "Serbske Nowiny", якая пяць разоў на тыдзень выходзіць на верхнелужыцкай мове ў Будзішыне (нямецкае: Bautzen). Ён распавядае ў Cafe Europa **Яну Максімоку**, як колькасна невялікі народ лужыцкіх сербаў у Нямеччыне стараецца захаваць сваю моўна-культурную адметнасць.

Ян Максімок: - Спдар Воўчар, размову з вамі я хачу пачаць ад агульнага пытання, якое датычыць не толькі вашай нацыянальнай меншасці ў Нямеччыне, але і іншых малых нацменшасцяў. Што Вы лічыце галоўнай прычынай імкнення нацменшасцяў захоўваць сваю мову? Як я разумею, усе лужыцкія сербы валодаюць нямецкай мовай, і ў іх не ўзнікае ніякіх праблемаў у камунікацыі з выключна нямецкамоўнымі суграмадзянамі. Дзеля чаго тады вучыць лужыцкай мове ў школе або публікаваць газету на лужыцкай мове?

Янак Воўчар: - У падмурку памкненняў кожнай нацыі да захавання свае мовы і культуры ляжыць біялагічны інстынкт самазахавання. Гэта таксама датычыць нацыянальных меншасцяў. Яшчэ адна прычына абароны нашай мовы і культуры - у факце, што Еўропа з'яўляецца шматкультурнай. Шмат хто з палітыкаў любіць казаць, што Еўропа - каларная і разнастайная, асабліва дзякуючы сваім мовам. І што з кожнай страчанай мовай яна робіцца крыху больш шэрай. Ну дык і мы, лужыцкія сербы, павінны нешта рабіць, каб Еўропа і ў будучыні заставалася каларовай і разнастайнай. Таму мы змагаемся за сваю мову і культуру. Гэта ўключае штодзённае карыстанне мовай, якое мы забяспечваем праз газету "Serbske Nowiny", ды іншыя прапановы ўжывання гэтай мовы ў штодзённым жыцці.

Максімок: - Вы галоўны рэдактар газеты "Serbske Nowiny". Перш чым запытаць пра вашу працу і працу вашых калегаў, я хацеў бы, каб вы нам далі крыху асабістай інфармацыі: адкуль вы паходзіце, якая ў вас адукацыя, прафесійны досвед, веданне моваў? І якім чынам вы сталі галоўным рэдактарам?

Воўчар: - У мяне сапідная адукацыя ў нямецкіх і лужыцкіх школах. Я закончыў сярэдняю лужыцкую школу у Будзішыне (Sorbisches Gymnasium Bautzen) у 1995 годзе. Выпускныя экзамены я здаваў на верхнелужыцкай мове.

Пасля гімназіі, у 1996-2001 гг., я вывучаў сарабістыку - лужыцкія мовы і культуру - ды журналістыку ў Ляйпцыгу. Прытым, пачынаючы з 1993, я працаваў на лужыцкім радыё. У 2005 годзе я закончыў завочныя курсы журналістыкі ў Дармштадзе.

Да 2006 году я працаваў на лужыцкім радыё, на нямецкім радыё MDR1 Radio Sachsen і на лужыцкім тэле-

бачанні. У снежні 2006 года я стаў рэдактарам аддзела моладзі і культуры ў газеце "Serbske Nowiny". У 2010 падаў заяўку на вакантную пасаду намесніка галоўнага рэдактара і атрымаў гэтую пасаду. З прычыны сур'ёзнай хваробы галоўнага рэдактара мне адразу трэба было прыняць на сябе ягоныя абавязкі. А потым, у 2011, пасада намесніка была скасаваная, і я падаў заяўку на пасаду галоўнага рэдактара, якім стаў у верасні 2011.

Вернелужыцкая - мая родная мова, яе я ведаў раней, чым нямецкую, якой мяне пачалі вучыць у садку. У школе я вывучаў таксама расейскую і англійскую, а ў гімназіі, цягам двух гадоў, чэшскую. Славянскія мовы вельмі блізкія да верхнелужыцкай, таму ў мяне не ўзнікае праблемаў, каб паразумецца па-расейску, па-чэшску і па-польску. Ну і мая англійская таксама нядрэнная.

Максімок: - Раскажыце, калі ласка, пра вашу газету. Колькі чалавек у ёй працуе, які яе наклад, хто яе фінансуе?

Воўчар: - Цяпер у нашай рэдакцыі працуе 13 чалавек: 7 рэдактараў-журналістаў, стажор, фатограф, стыль-рэдактар, 2 графічныя рэдактары, сакратарка. "Serbske Nowiny" выходзіць як штодзённая вечаровая газета на чатырох старонках, на выходныя ў нас - восем старонак. Раз на месяц выходзіць дадатак па-нямецку, у якім мы публікуем найважнейшыя навіны са штодзённага лужыцкага жыцця.

Наклад газеты набліжаецца да 2 тысяч. Газета распаўсюджваецца амаль поўнасцю праз падпіску, і купіць яе можна толькі ў адным месцы, у нашым выдавецтве ў Будзішыне. Дзве тысячы падпісчыкаў - гэта няшмат, але паводле доследу, які мы праводзілі, штодзень нашу газету бярэ ў рукі больш за 10 тысяч чытачоў. Да гэтага трэба дадаць наведнікаў нашага сайта ў інтэрнэце і нашай старонкі ў Фэйсбуку.

Газета выходзіць у выдавецтве "Domowina" ў Будзішыне. Выдавецтва атрымлівае фінансавыя сродкі з Фонду лужыцкага народу, прыблізна 2 мільёны еўра на год. У сваю чаргу, Фонд лужыцкага народу атрымлівае штогод амаль 17 мільёнаў еўра: 8,2 мільёна ад федэральнага ўраду; 5,7 мільёна ад зямлі Саксонія; 2,9 міль-

ёна ад зямлі Брандэнбург.

Максімок: - Верхнелужыцкая і ніжнелужыцкая мовы - узаемна зразумелыя для іх носьбітаў? Ці ёсць нейкая газета або часопіс на ніжнелужыцкай мове?

Воўчар: Гэта не зусім праўда, што тычыцца ўзаемнай зразумеласці лужыцкіх моваў. Верхнелужыцкая і ніжнелужыцкая - дзве розныя мовы, як чэшская і славацкая. Верхнелужыцкая стаіць бліжэй да чэшскай, а ніжнелужыцкая - бліжэй да польскай.

Так, ёсць тыднёвік па-ніжнелужыцку, які называецца "Nowy Casnik". Рэдакцыя, якая таксама падлягае выдавецтву "Domowina", месціцца ў Котбусе. Газета выходзіць раз на тыдзень па-ніжнелужыцку і па-нямецку.

Максімок: - Колькі цяпер лужыцкіх сербаў? Ці ў апошнім часе ў Нямеччыне быў нейкі перапіс, у якім людзі дэкларавалі сваю этнічную прыналежнасць? І наколькі лужыцкая мова выкарыстоўваецца ў сямейным жыцці, па-за школай і афіцыйнымі мерапрыемствамі ў жыцці меншасці?

Воўчар: - У Нямеччыне каля 60 тысяч лужыцкіх сербаў - 40 тысяч у Верхняй Лужыцы і 20 тысяч у Ніжняй Лужыцы.

Апошні такі перапіс, пра які вы кажаце, быў перад II Сусветнай вайной. Потым былі роблены толькі ацэнкі колькасці лужыцкіх сербаў лідарамі нацменшасці. Няма стандартаў для такога этнічнага злічэння.

Лужыцкая мова ў сям'ях выкарыстоўваецца штараз больш. У нас ёсць вёскі, дзе людзі гавораць дома толькі па-лужыцку, таксама карыстаюцца гэтай мовай на працы, у крамах, на стадыёнах падчас футбольных матчаў. У нас у Лужыцы таксама шмат культурных і іншых таварыстваў, дзе лужыцкая мова адыгрывае важную ролю. Так што лужыцкай мовай карыстаюцца не толькі ў школе або падчас афіцыйных нагодаў. У дзвюхмоўных парафіях раз на дзень ёсць багаслужба па-лужыцку. Як бачыце, лужыцкая мова даволі жывая.

Максімок: - Скажыце некалькі словаў пра адукацыю на лужыцкай мове. Колькі дзяцей у Лужыцы вывучае лужыцкую мову? Лужыцкая - гэта толькі прадмет у школе, ці на ёй выкладаюць і іншыя прад-

меты?

Воўчар: - Я не помню дакладных лікаў, але каля 5 тысяч дзяцей ходзіць у лужыцкія і дзвюхмоўныя, лужыцка-нямецкія, школы. У малодшых класах усе прадметы ідуць па-лужыцку; у старэйшых - такія прадметы як фізіка і матэматыка ідуць па-нямецку і па-лужыцку. Асабіста мяне вучылі такім прадметам, як фізіка і хімія, па-лужыцку. Тут сітуацыя залежыць і ад падыходу настаўніка.

Максімок: - Ці лужыцкую мову чуваць на радыё і ў тэлевізіі?

Воўчар: - Так. У нас тры гадзіны штодня (ад пятай да восьмай вечарам) па-верхнелужыцку на радыё MDR Serbski rozhlos ды адна гадзіна (ад 12.00 да 13.00) па-ніжнелужыцку на радыё RBB Bramborske serske radio. Раз на месяц мы маем паўгадзінную перадачу па-верхнелужыцку і па-ніжнелужыцку ў тэлевізіі.

Максімок: Ці існуе сучасная літаратура на лужыцкай мове? Можаце назваць нейкія імёны?

Воўчар: - У нас шмат пісьменнікаў. Найбольш вядомы - Кіта Лорэнц (Kito Lorenc). Ён атрымаў шмат прэміі. Таксама вядомая - паэтка Ружа Домашчына (Roza Domasuna).

Максімок: - Што сярод лужычанай лічбыца найважнейшай падзеяй культурнага жыцця?

Воўчар: - Найважнейшай культурнай падзеяй у Лужыцы з'яўляецца Міжнародны фальклорны фестываль, які лужыцкія сербы арганізуюць кожны другі год. На фестываль, акрамя лужыцкіх ансамбляў, кожны раз запрашаюць 10 фальклорных гуртоў з усяго свету. На кожны фестываль прыходзіць не менш за 10 тысяч гледачоў.

Максімок: - Што варта пабачыць у Лужыцы? Калі я прыеду да вас - а я сапраўды выбіраюся ў Лужыцу са сваім рэдакцыйным калегам - дык што мне трэба пабачыць у першую чаргу?

Воўчар: - Калі ўжо будзеце у Лужыцы, дык абавязкова паглядзіце Будзішын. Гэта наша сталіца. Тут вам варта пабачыць Сербскі дом, выдавецтва "Domowina", Сербскі музей, кафедр св. Пятра (Bautzener Dom) і шмат іншых цікавых мясцінаў. Калі захочаце, я вас правяду.

Максімок: - Дзякую, напэўна пакарыстаемся вашай прапановай. На заканчэнне агульнае пытанне. Якую будучыню вы прадбачаеце для лужыцкай моўнай і культурнай адметнасці?

Воўчар: - Я гляджу ў будучыню з аптымізмам. Адзін мудры немец калісьці сказаў: "Сербы застануцца сербамі так доўга, колькі самі захочуць". Гэта правільна. Калі паглядзець на нашу меншасць сёння, усюды можна ўбачыць як колькасны рост самой меншасці, так і якасны рост яе самасвядомасці. Я ўпэўнены, што сербы будуць жыць у Лужыцы і праз 100 гадоў.

У Палаце прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь загаварылі па-беларуску

У Палаце прадстаўнікоў 15 лістапада пры абмеркаванні закона "Аб народным мастацтве, народных промыслах (рамёствах) у Рэспубліцы Беларусь" усе шэсць дэпутатаў, якія ўдзельнічалі ў дыскусіі, выступалі па-беларуску.

Зараз у Беларусі звыш 11 тысяч чалавек займаюцца народным мастацтвам і народнымі рамёствамі. Гэту лічбу назваў намеснік міністра культуры Беларусі Тадэвуш

Стружэцкі. Ён выказаў меркаванне, што такіх майстроў хутка стане яшчэ больш. Такая магчымасць з'явіцца пасля ўступлення ў сілу зменаў і дапаўненняў у закон "Аб народным мастацтве, народных промыслах (рамёствах) у Рэспубліцы Беларусь".

Закона "Аб народным мастацтве" прынялі ў першым чытанні.

Уладзімір Глод,
Радыё Свабода

Радзіма і мова - з калыскі адной

Мая любімая Беларусь - найпрыгажэйшая на свеце зямля! Я не магу не захапляцца празрыстай чысцінёй Свіцязі і магутнай плыню сівога Дняпра, я не магу ўявіць сваю Радзіму без адвечнай Белавежскай пушчы і россыпу азёраў-дзіянтаў Віцебшчыны, без маляўнічых пагоркаў Наваградчыны.

Я сню сваю зямлю, калі бываю за мяжой, - і горыч расстання з Радзімай мяшаецца з радасным пачуццём хуткай

чуць толькі музыку слоў, непаўторную мелодыю наймілагучнейшай у свеце беларускай мовы, "мовы чыстых, спрадвечных славян", як пісала пра яе Ларыса Геніюш.

І тут у маёй памяці ўсплываюць чароўныя радкі Рыгора Барадуліна "лілею млявы плёс люляе...", якія проста працаюць маю душу сваёй невымоўнай прыгажосцю, сваёй неўміручай сілай... І я адчуваю невымерную сілу роднага слова - слова, якое

сустрэчы, з трапяткім прадчуваннем судакранання з бацькоўскай зямлёй.

У маіх снах я, гэтаксама як і ў жыцці, часта вандрую...

Вось перада мной паўстаюць мury Быхаўскага замка, вась я п'ю крышталінай чысціні ваду з чароўнай Блакітнай крыніцы пад Слаўгарадам - адной з найвялікшых у Еўропе, вась я стаю на Замкавай гары ў старажытным Мсціславе - і чую званы з Пустынак...

Што гаворыць мне мая зямля? Што адказваю ёй я, імкнучыся глыбей спазнаць яе душу, прагнучы адчуць біццё яе сэрца, што адгукаецца ў маёй свядомасці званамі святой Полацкай Сафіі?

Яна гаворыць мне многае, гаворыць то спакойна-ўпэўненым голасам, то пашчотна-замілаваным шэптам... Гаворыць пра сябе, пра Полацк і Магілёў, пра Нёман і Прыпяць, пра Скарыну і Багдановіча...

І раптам я пачынаю

дайсці да нас праз вякі, праз стагоддзі прыгнэту. Слова, якое зрабіла наш шматпакутны народ неўміручым, а нашу зямлю - святой.

Крывія, Літва, Беларусь - Радзіма мая! Толькі на мове тваёй магу я спазнаць цябе, толькі на мове нашай я магу прызнацца табе ў каханні, толькі з беларускай мовай я магу быць разам з табой, я магу быць неад'емнай часцінкай цябе.

І ты ніколі не памрэш, мая любая матуля Беларусь, бо твая мова - вечная, бо твае сыны і дачкі, упэўнены, праз вякі пранясучы яе, "родную, цёплую, жывую і непаўторную".

...Я працянаюся. Маё сэрца б'ецца разам з сэрцам Радзімы. Мая душа шэпча ёй самыя пашчотныя ў свеце словы: жыву, люблю, кахаю...
Юрась Каласоўскі, Магілёў, Алена Радзевіч, Менск.

На здымку: Блакітная крыніца.

Вытокі хрысціянскага посту

Хрысціянскі пост бярэ свой пачатак з далёкіх часоў, з жыцця самых першых людзей на Зямлі. Гэта добра адлюстравана ў Бібліі, у Старым Запавеце. Кніга Быццё нам паведамляе, як стварыў Бог першага чалавека і даў яму імя Адам (зн. *узяты з зямлі*), потым Еву (зн. *жыццё, маці людзей*) і пасяліў іх у райскім садзе, дзе былі дзівосныя расіны, дрэвы і смачныя плады. І дазволіў Гасподзь першым людзям ужываць у ежу ўсё, акрамя пладоў з дрэва спазнання добра і зла, каб не памерлі. Як бачым, ёсць першае абмежаванне ў выбары яды. Парушылі Адам і Ева Запаведзь Божую - саграшылі.

У другой кнізе Старога Запавету чытаем, як на трэці месяц выхадзіў з Егіпта ізраільцяне прыйшлі да гары Сінай. Маісей узышоў на яе, і Гасподзь гаварыў з ім. Маісей пераказаў усім ізраільцянам словы Божыя, постам і ўстрыманнем ад грахоўных учынкаў рыхтаваў іх прыняць Запаведзі Гасподнія. Маісей жа толькі пасля 40-дзённага посту на Сінаі прыняў Запаведзі: *"І прабыў там (Маісей) у Госпада сорак дзён і сорак начэй, хлеба не еў і вады не піў; і напісаў Маісей на скрыжальных слоўх Запавету"* (Вых. 34, 28).

Адзначым, што пост ніколі не разглядаецца ў Бібліі асобна ад важных падзей. Бачым, што і 40-дзённы пост Маісея папярэднічаў непасрэдным зносінам з Богам і прыняццю Запаведзяў - асноўных маральна-этычных нормаў, якімі кіруецца грамадства да нашага часу.

Шмат пасціўся Давід - другі цар іудзейскі (першым царом Ізраіля пасля Судзіяў быў Саул). Менавіта цар Давід з'яўляецца вызначальнай асобай у радаводзе Госпада Ісуса Хрыста. Успомнім, як звярталіся да Сына Божлага хворыя, напрыклад, два сляпыя: *"Злітуйся над намі, Сыне Давідаў"* (Мф. 9, 27). І пачуў Гасподзь іх просьбу, вылечыў - і яны, сляпыя ад нараджэння, сталі відушчымі. Дык вось, Давід - цар з радаводу Ісуса Хрыста, шмат пасціўся. У адным са сваіх псалмоў ён кажа: *"Калені мае знемагліся ад посту, цела мае змянілася з-за яго"* (Пс. 108, 24).

А вось што сказана ў Бібліі пра Іудзіф, якая жыла падчас заваёў палесцінскіх земляў вавілонскім царом Навухаданосарам. Застаўшыся рана ўдавой, Іудзіф, прыгожая і элегантная, падчас аблогі ворагамі свайго роднага горада Ветглы, у якім паміралі людзі ад голаду і смага, увайшла ў давер да Алаферна, ваеначальніка Навухаданосара.

Зачараваны прыгажосцю жанчыны, Алаферн страціў пільнасць. Адночы пасля вячэлай вячэры, калі ваеначальнік заснуў, Іудзіф сцяла яму галаву і прынесла старэйшым Ветглы. Жыхары горада ўзрадаваліся, напалі на сонных ворагаў і разганалі іх, многіх знішчылі.

Потым удава Іудзіф жыла ў родным горадзе, у сваім доме спакойна. *"Яна пасцілася ўсе дні ўдаўства свайго, акрамя дзён перад суботамі і субот, ... свят і ўрачыстасцяў дома Ізраілевага"* (Іудзіф, 8, 6). Карысталася вялікай славай і павагай. *"І ніхто не дакараў яе злым словам, паколькі яна была вельмі набожнай"* (Іудзіф, 8, 8). Пражыла Іудзіф 105 гадоў. Пасля смерці яе пахавалі ў пячоры побач з мужам. Смерць Іудзіф аплակвалі гараджане сем дзён і пасціліся.

Можна назваць яшчэ выпадкі з жыцця выбранага народа падчас вавілонскага палону.

Каб утаймаваць пачуцці, быць паслухмяным перад Богам, шмат пасціўся Ездра. І вось у 458 г. да Н.Х. ён атрымаў дазвол перасяліцца ў Іерусалім, забраць вывезеныя вавілянямі з Іерусалімскага храма багаціці, а таксама для суправаджэння ўзяць з сабой усіх яўрэяў, хто хацеў бы вярнуцца ў сваю айчыну. Сярод ахвочых было шмат святароў, левітаў і інш. Усіх адпушчаных было 1734 чалавекі (1 Езд. 8, 32-34).

Вярнуўшыся ў Іерусалім, Ездра здаў каштоўнасці ў храм. А калі даведаўся, што шмат яўрэяў парушыла Закон, уступіўшы ў шлюб з дочкамі іншапляменнікаў, *"хлеба не еў і вады не піў, плакаў аб дапушчаным злачынстве перасяленцаў"* (1 Езд. 10, 6), бо было парушана патрабаванне захавання чысціні нацыі выбранага народа. Як бачым, Ездра прасіў літасці ў Бога, маліўся і пас-

ціўся. Потым пытанне аб парусэнні Закона было вывучана адносна кожнага перасяленца, у выніку чаго сыны свяшчэнніка павінны былі адпусціць сваіх іншапляменных жонак разам з дзецьмі.

Яшчэ прыклад. Вядома, што Неямія (445 г. да Н.Х.) быў даверанай асобай пры царскім двары. Адночы, даведаўшыся аб разбурэнні горада Іерусаліма і храма ў ім, аб вялікіх бедствах сучаснікаў, на працягу чатырох месяцаў плакаў, маліўся, праводзіў дні і ночы ў посце. Гэта заўважыў цар. Ён выслухаў прычыны перажыванняў Неяміі, адпусціў яго ў Ізраіль і даў яму вялікую ўладу па арганізацыі аднаўлення горада. Так за 52 дні гарадскія сцены Іерусаліма былі адноўлены. Дзень асвячэння сцен быў аб'яўлены агульнанародным святам. Затым па загаду Неяміі былі ачышчаны семі ад іншапляменнікаў, вернуты землі бедным. Была ўведзена забарона даваць грошы ў рост. Неямія правёў перапіс насельніцтва, загадаў многім перасяліцца ў Іерусалім, устанавіў у горадзе варту (Неям. 7, 1-5; 11, 1-2).

У знак упарадкавання жыцця ў Іерусаліме па загаду Неяміі і Едры быў устаноўлены пост. Пасля гэтага Неямія наведваў Вавілон. А калі вярнуўся на радзіму зноў, дабіўся вызвалення яўрэяў ад усяго чужаземнага і аднавіў парадак у свяшчэннаслужэнні.

Як бачым, пост, прычыны яго з'яўлення шырока ўпамінаюцца ў Старым Запавеце. Адзначым, што ў Старым Запавеце праз пророкаў шырока падаецца інфармацыя аб з'яўленні Месіі.

Новы Запавет паведамляе нам аб нараджэнні, зямным жыцці, смерці і Уваскрэсенні Месіі - Сына Божлага Ісуса Хрыста. Тут жа, у Новым Запавеце, падаецца грунтоўная інфармацыя пра пост.

(Працяг будзе.)

У. Завальнюк,
кандыдат гістарычных навук.
Св. Сымона і Св. Алены,
магістр тэалогіі,
кандыдат гістарычных навук.

Віншваем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў снежні

Абдулаева Святлана Іосіф.
Адамоніс Валянцін Канстанц.
Аксючыц Галіна Уладзімір.
Аксючыц Ганна Аляксандр.
Алейнік Віталь
Андрасовіч Таццяна Валянц.
Аношка Любоў Іосіфаўна
Антаноўская Людміла
Анцыповіч Мікалай
Аршоўка Вікторыя Уладз.
Атрахімовіч Вячаслаў
Афанасенка Кацярына Уладз.
Багінская Аўгіння
Багнюк Любоў
Баеў Канстанцін Генадзевіч
Бандарчык Вікторыя Ігар.
Бартошчык Наталля Пятроўна
Бацяноўскі Аляксандр Р.
Баярчук Алена
Бедка Іван
Берняковіч Іна
Бойка Валянцін Юр'евіч
Буданаў Зміцер Львовіч
Букачова Алена Уладзімір.
Бурак Жанна Генадзевіч
Бурносаў Раман Генадзевіч
Бусловіч Святлана Анатол.
Вабішчэвіч Аляксандр Мік.
Вайдашэвіч Жанна Пятроўна
Верабей Янка Міхайлавіч
Водзіч Наталля
Волкава Ала
Гагуліна Юлія Аляксандр.
Гайдаровіч Анжаліка
Галіноўская Ніна Васільеўна
Галкоўскі Аляксандр Алякс.
Гарох Мікалай
Гарэцкі Радзім Гаўрылавіч
Гацкі Уладзімір Венядзімавіч
Гінько Марыя Уладзіміраўна
Гнятуля Алё Аляксандравіч
Гракун Валянціна Іосіфаўна
Грамыка Алена Віктараўна
Гром Ігар Віктаравіч
Груздзёў Аляксандр Ігаравіч
Грыневіч Ганна
Грыцаў Тарас
Грэйт Таццяна Міхайлаўна
Грэская Браніслава
Гук Уладзімір Пятровіч
Гурыновіч Генадзь Аркадз.
Дабрынец Аляксей Васіл.
Давідовіч Дзмітры
Даманав Лідзія Дзмітрыеўна
Дамарацкі Аляксандр Уладз.
Дашкевіч Г. С.
Дзвілянская Бэла
Дзямідовіч Ігар Славаміравіч

Дзем'яновіч Т. А.
Дзяменцева Ірына
Донаў Павел Пятровіч
Доўжык Андрэй Ігаравіч
Дрозд Юля
Дунецкі Тадэвуш Віктаравіч
Дучыц Людміла
Егіпцава Таццяна Уладзімір.
Ермалёнак Марыя Георгіеўна
Еўдакіменка Святлана
Жаўнярчук Ларыса Васіл.
Жучкова Наталля Яўгенаўна
Захарэвіч Андрэй Леанідавіч
Зелянко Вольга Уладзімір.
Зьлініч Дар'я Сяргеёўна
Каваленка Святлана Пятр.
Кавалеўскі Сяргей
Кажан Анатоль Лазаравіч
Казачок Ларыса
Калыска Ірына
Калыда Ірына
Камароўскі Андрэй Уладзім.
Кардаш Глеб
Каржэўскі Віктар Мікалаевіч
Каркога Анэліка
Кастанаў Аляксандр
Кашчэў Аляксандр
Клімковіч Ірына Яўгенаўна
Клок Валянціна
Конак Генадзь
Краўчук Сяргей
Курневіч Лізавета Васільеўна
Курчынскі Браніслаў Браніс.
Курьльчык Мікалай Пятров.
Кутырло Віталь Эдуардавіч
Лабковіч Мікалай Мікалаевіч
Лашук Міхаіл
Лемцогава Валянціна Пятр.
Логвінава Вольга Іванаўна
Лозка Алесь Юр'евіч
Лукашэвіч Алена
Лук'янцаў Алё
Лявіцкі Ягор Вацлававіч
Макарэвіч Нікадзім Аляксан.
Малахаў Зміцер
Мамай Часлава Чаславаўна
Марговіч Людміла Васільеўна.
Матчэня Алё
Мікалаеў Андрэі Васільев.
Мілаш Валеры Уладзіславав.
Міткавец Аляксандр
Мішкевіч Інэса Вітольдаўна
Мядзведзева Валянціна
Мядзюта Аляксандр
Ніканаровіч Генрых
Нікіціна Зінаіда
Новік Мікалай Аляксандр.
Новік Таццяна
Падгол Уладзімір

Паляшчук Наталля
Панцялей Аляксандр Уладз.
Папека Мікалай
Пархімовіч Сяргей Аляксан.
Паўлавіцкі Станіслаў
Пека Зоя Пятроўна
Піменава Алена Анатольеўна
Пішчолёнак Марына
Плакса Уладзімір
Пантус Сяргей Іванавіч
Поцька Віталь Станіслававіч
Пракаповіч Ігар Міхайлавіч
Прыбыльскія Наталля
Пятроўская Алена Аляксан.
Раеўскі Аляксандр Аляксан.
Русецкая Ала
Рыжая Аляксандра Васіл.
Савіцкая Тарэза Міраслав.
Садовіч Юры Аляксандравіч
Сакалоў Багдан Анатольевіч
Свідуновіч Галіна
Севарынец Павел Канстанц.
Семяненка Таццяна Леанід.
Сівы Сяргей
Скураковіч Аляксей Анатол.
Слінько Аляксандр Віктар.
Смыткіна Вольга Анатол.
Станішэўскі Віталь Валянцін.
Станкевіч Наталля Аляксан.
Стралко Валер Васільевіч
Супаненка Павел Ігаравіч
Талерчык Аляксандр Сямён.
Трафімчык Таццяна Уладзім.
Трушко Уладзімір
Урублеўская Лізавета Мікал.
Фунт Аляксандра
Халезіна Дзіяна
Хальпукова Вольга
Харак Анастасія Уладзімір.
Хітыкава Галіна Уладзімір.
Худанёнак Ірына
Ціхончык Мікалай Канстанц.
Ціханчук Алена Ігараўна
Цыва Андрэй Вітальевіч
Цыцільна Таццяна Міхаіл.
Чуйко Аляўціна Аляксееўна
Шалахоўскі Аляксей Леанід.
Шалкоўская Людміла Вікт.
Шаравар Мікалай Лазаравіч
Шаршун Алена Сяргеёўна
Швед Аляксандр Аляксан.
Шушкевіч Станіслаў Станісл.
Шчэрбік Зміцер Васільевіч
Шыманец Віржыня
Шымук Марыя Дзмітраўна
Шышко Іван Валянцінавіч
Шэпетаў Мікалай Васільевіч
Юданаў Віктар Канстанцін.
Юшкевіч Міхаіл Валянцін.
Яўменаў Альберт Піліпавіч

“Светлагоршчына ў пытаннях і адказах”

Я наведваў гэты цудоўны горад у 1996 г. Мяне вельмі здзівіла ў тую вандроўку, што ў цэнтры Светлагорска растуць суніцы. Потым аднойчы ў ПЭН-цэнтры я слухаў верш вядомага светлагорскага літаратара Вадзіма Болбаса. Размаўлялі. Было таксама цікава.

Днямі ў адным з кніжных шапікаў я пабачыў першую кнігу светлагорскага літаратара, журналіста, краязнаўца Віктара Раманцова, які нарадзіўся ў 1970 годзе і скончыў філалагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Францішка Скарыны (1996). Аўтар піша эсэ, у якіх пераасэнсоўвае гістарычныя і сучасныя падзеі, што адбыліся і адбываюцца на Светлагоршчыне. Спадар Раманцоў шукае адказ на пытанні,

якое месца адведзена Светлагоршчыне ў свеце, якую місію нясе Светлагорск у якасці горада незалежнай краіны Беларусі, у чым унікальнасць і каштоўнасць раёна, горада і яго жыхароў.

Кніга мае назву “Зведаная зямля. Светлагоршчына ў пытаннях і адказах”, у якую ўвайшлі 50 артыкулаў. Значную частку кнігі займаюць нарысы пра славетных людзей, што нарадзіліся на гэтай зямлі. Гэта чэмпіён свету па веславанні на байдарках і каное сярод юніёраў (1989 г.) Уладзімір Мерынаў, генерал-маёр авіяцыі Пятро Стэфаноўскі (1903-1976), Алё Астроўскі - аўтар пяці сусветных рэкордаў па хуткаснай радыётэлеграфіі, Аляксандр Шыманоўскі (1850-1916) - беларускі этнограф і фалькларыст і інш.

У кожным з артыкулаў ёсць спасылкі на першакрыніцы, большасць з іх ілюстраваная чорна-белымі альбо каларовымі фотаздымкамі. Выданне аўтар прысвяціў 450-годдзю Светлагорска (да 1961 - Шацілкі), якое адзначалася ў 2010 годзе.

Кніга выйшла ў выдавецтве “Галіяфы”. Яе наклад 500 асобнікаў. Рэдактарам з’яўляецца Юрась Барысевіч, а рэцэнзент у кнігі - І.В. Грабянчук, кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры грамадскіх дысцыплін і права Бабруйскай філіі УА “Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт”.

Спадзяюся, выданне зацікавіць шырокае кола чытачоў.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык.

Менскі хлебазавод № 4 пад
фірмовым знакам
“Знатны пачастунак”
выпускае хлеб
“Чэrvеньскі”

Сыны Беларусі назаўсёды

Янка Купала і Якуб Колас займаюць пачэснае месца ў сусветнай спадчыне, якімі па праву ганарыцца беларускі народ.

Купала - паэт лірычна-ўзнёслы і рамантычны, парывісты, эмацыянальны і драматычны па прыродзе свайго таленту. Песні Купала - гэта люстэрка, у якім свеціцца сэрца беларуса, яго жыццё, яго родны край; гэта праўдзівы, непадробны голас, што выходзіць з самае глыбіні народнай душы.

Колас больш эпічны, больш зямны, чым Купала. Ён выдатны майстар апавядання, аўтар празрыстых па мове і стылю апавесцей. Ён заклаў асновы беларускага рамана. Кнігі Якуба Коласа - удумлівы летапіс настрою і імкненняў людзей, гістарычных падзей.

Ушанаваць класікаў нацыянальнага слова, папулярызаваць іх творчасць, далучыць чытачоў да літаратурных шэдэўраў, якія ўвайшлі ў залаты фонд нацыянальнага пісьменства - такая мэта літаратурна-музычнай кампазіцыі "Сыны Беларусі назаўсёды", якую зладзілі Лідская гарадская бібліятэка - філіял № 6 імя В. Таўлая і бібліятэкары СШ №16.

Зала, дзе праходзіла вечарына, была аформлена з улікам тэмы мерапрыемства. Акрамя партрэтаў Купала і Коласа былі тут ручнікі, поцілкі, сноп каласоў і шматлікія рэчы народнага побыту. Прыцягвала ўвагу і кніжная выстава "Роднай нівы мы мільённая часцінка".

Мерапрыемства распачалося з мулявінскага запісу "Малітвы". У выкананні навучэнцаў музычнага каледжа прагучалі песні "Явар і каліна", "Спадчына", "Мой родны кут", "Янка Купала" і інш. Цудоўна гучалі цымбалы і скрыпка.

На працягу ўсяго вечара гучалі вершы, якія ўвасабляюць сілу народа, прыгажосць яго духоўнага жыцця, непаўторнасць беларускай

прыроды.

Цікавым дапаўненнем да мерапрыемства стала мультымедыяная прэзентацыя "Іх імёны - сімвал Беларусі", падрыхтаваная аддзелам бібліятэчнага маркетынгу цэнтральнай бібліятэкі.

Купала і Колас застаюцца ў сэрцы нарадзіўшага іх народа. Класікі беларускай

літаратуры - тыя велічныя сусветнай культуры, пра якіх ніколі не будзе сказана апошняе слова, таму што кожнае пакаленне будзе зноў і зноў вяртацца да іх творчасці.

Загадчык Лідскай гарадской бібліятэкі-філіяла №6 імя В. Таўлая А. Быстрыцкая.

"Сечка" Андрэя Федарэнкі

31 кастрычніка 2012 года ў Дзяржаўным музеі гісторыі Беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя кнігі "Сечка", якую напісаў Андрэй Федарэнка. Літаратар нарадзіўся 17 студзеня 1964 г. у в. Бярозаўка Мазырскага раёна Гомельскай вобласці. Скончыў Мазырскі палітэхнікум, працаваў мулярам у Мазыры, Пінску, г.п. Мікашэвічах Лунінецкага раёна. Служыў у Савецкай Арміі. Затым працаваў транспартным рабочым у г. Калінкавічы, бібліятэкарам у в. Антонаўка Мазырскага раёна. У 1985 г. паступіў у Менскі інстытут культуры на бібліятэчна-бібліяграфічны факультэт, які ў 1990 г. скончыў. Працаваў загадчыкам аддзела навукі, культуры, грамадскага жыцця і публіцыстыкі часопіса "Польмя", на кінастудыі "Беларусьфільм", у часопісе "Маладосць", штотыднёвіку "ЛіМ".

Аўтар кніг "Гісторыя хваробы", "Смуга", "Шчарбаты талер", "Афганская шкатулка", "Нічыё", "Мяжа", "Ланцуг".

"Сечка" мабыць лепшая з кніг пісьменніка. Як адзначыла на вечарыне Аксана Бяз-

лепкіна: "А. Федарэнка піша пра мову, пра літаратурны працэс, пра лёсы пісьменнікаў-сучаснікаў без іх грэблівяга прыніжэння, пра быццё пісьменнікам і рэдактарам, пра першакрыніцы знаходак! Ён выступае як "нільны бібліятэкар у літаратуры!": перачытваючы "тоны руды", прапануе чытачу скарб - адшуканую цікавінку...".

Кніга выйшла ў выдавецтве "Галіяфы". Яе наклад 500 асобнікаў. Цёплыя словы пра спадара Андрэя сказалі Ірына Шаўлякова, Зміцер Вішнёў, Алесь Емельянаў і Лада Алейнік. Гучала музыка. Вечарына сабрала беларускую моладзь (у асноўным студэнтаў). Было вельмі цікава прысутнічаць на гэтым мерапрыемстве ў музеі.

Аляксей Шалахоўскі.

Імпрэза ў Мірскім замку

17 лістапада 2012 года ў музеі "Замкавы комплекс "Мір" адбылося мерапрыемства, прысвечанае 20-годдзю з дня адкрыцця першай музейнай экспазіцыі ў Мірскім замку.

31 кастрычніка 1992 года ў адной з вежаў Мірскага замка была адкрыта першая музейная экспазіцыя, прысвечаная гісторыі замка. На адкрыцці экспазіцыі прысутнічалі прадстаўнікі Міністэрства культуры, міністр замежных спраў Пётр Краўчанка, намеснік старшыні камісіі Вярхоўнага Савета Беларусі археолаг, аўтар раскопак у Мірскім замку Алег Трусаў, замежныя амбасадары, прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Беларусі і жыхары Міра. Усе былі ўзрушаныя тым, што нарэшце распа-

чатая ў 80-х гадах рэстаўрацыя помніка сусветнага значэння пачала даваць плён.

І вось праз 20 гадоў у цалкам адноўленым замку з гэтай нагоды адбылося юбілейнае мерапрыемства. На яго былі запрошаны архітэктары, археолагі, будаўнікі, якія шмат

гадоў жыцця прысвяцілі аднаўленню Мірскага замка. Прысутнічалі таксама музейныя работнікі замкавага комплексу. Са сцэны гучалі ўспаміны ўдзельнікаў рэстаўрацыі, музычныя мелодыі ў выкананні артыстаў Белдзяржфілармоніі.

Старшыня ТБМ Алег Трусаў уручыў прысутным насценныя календары з выявай Мірскага замка і нумары "Наша слова", прысвечаныя юбілею аднаго з уладальнікаў замка з дынастыі Радзівілаў.

Наш кар.

На здымку: 1. Архітэктары - Сяргей Верамейчык, Валянцін Калнін, Вольга Агас, аўтары рэстаўрацыі Мірскага замка ў 70-80-я гады XX стагоддзя; 2. Сярэднявечная сцэна ў Мірскім замку.

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, "Наша слова"!

Шаноўныя сябры, ідзе падпіска на першае паўгоддзе 2013 года. У каталогу інфармацыя пра газету знаходзіцца на ст. 66. Цана, падрасла, але далёка не ў тэмпе інфляцыі. У 2013 годзе мы спадзяемся выходзіць на васьмі палосах. Газета мае добры рэдакцыйны партфель і плануе для друку тэксты самых розных матэрыялаў, з рознымі поглядамі і падыходамі, у тым ліку і адрознымі ад пазіцыі рэдакцыі. Мы будзем працягваць друкаваць мовазнаўчыя і гістарычныя матэрыялы ў выкладанні тых аўтараў, якіх вы не знойдзеце на старонках іншых выданняў. Мы не стараемся навізаваць чытачу сваю думку ці погляды. Мы падаём факты. Чытайце, даведвайцеся, думайце. Будзьце з намі, і вы будзеце з усімі Беларускамі.

РП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету часопіс **63865**

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Колькасць камплектаў

1

На 2013 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒

Каму

Куды

(прозвішча, ініцыялы)

(адрас)

(паштовы індэкс)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

на газету часопіс

63865

індэкс выдання

НАША СЛОВА

(назва выдання)

Кошт

падпіскі

13350 руб.

Колькасць камплектаў

1

пераадрасоўкі

руб.

На 2013 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒

Каму

Куды

(прозвішча, ініцыялы)

(адрас)

(паштовы індэкс)

Дыялектная лексіка і рэгіянальная тапаніміка як крыніца краязнаўчай інфармацыі (На моўным матэрыяле Гарадоччыны)

У апошнія дзесяцігодзі ў выніку пэўных сацыяльных змяненняў у грамадстве назіраецца ўстойлівае змяншэнне колькасці вясковага насельніцтва, якое заўсёды было галоўным носьбітам і захавальнікам шматвяковых народных традыцый. Таму надвычай важным з'яўляецца вывучэнне асобных лексічных пластоў - дыялектызмаў, - дзе адлюстраваны народныя назвы, асаблівасці побыту, традыцыйны ўклад жыцця пэўнага рэгіёна. Гэта багатая крыніца не толькі выключна моўнай, але і этнаграфічнай, агульнакультуралагічнай, а таксама краязнаўчай інфармацыі. Бо "шматлікія дыялектныя словы трапа передаюць найтанчэйшыя адценні думак, пачуццяў, перажыванняў чалавека, дакладна характарызуюць дзейнасць людзей у розных сферах жыцця" [1, с. 7]. Шмат адметных дыялектызмаў зафіксавана намі ў гаворках Гарадоччыны. Гэта ў нейкім сэнсе спецыфічны рэгіён, бо размешчаны на мяжы з Расіяй, што накладвае свой адбітак і на маўленне мясцовага насельніцтва. Заўважым, што на поўначы Гарадоцкі раён мяжуе з Невельскім і Усвяжскім раёнамі Расійскай Федэрацыі. Цікава, што на іх тэрыторыі адзначаюцца характэрныя беларускаму маўленню рысы: "аканне, фрыкатыўныя заднеязычныя [г], наяўнасць [т'] у дзеясловах 3-й асобы адзіночнага ліку" [2, с. 218]. Разгледзім некаторыя адметныя ў лінгвакультуралагічным і краязнаўчым аспектах словаўжыванні жыхароў Гарадоччыны, прайлюструем канкрэтнымі прыкладамі з жывога маўлення.

Так, сярод рэгіянальных найменняў асоб вылучаецца мноштва назоўнікаў: **сіпельнікі**. Мяркуюцца, што "гэта катэгорыя людзей займалася мастацтвам крашаніны" [3, с. 164]. У сваю чаргу **крашаніна** - "друкаванне выяваў на тканінах пры дапамозе асобных драўляных дошак, што маюць рэльефны малюнак" [3, с. 165]. Гэтая вытворчасць была характэрная пераважна для заходняй часткі Гарадоччыны. Майстэрствам крашаніны славіліся, у прыватнасці, жыхары вёскі Маскаляны. Паказальна, што і зараз старэйшыя вясцоўцы могуць падрабозна апісаць увес працэс. Заўважым, што ў ТСБМ зафіксавана слова **сіпель** - "шнурок з аксаміцістым ворсам для вышивання, упрыгожання жаночага адзення, капелюшоў і пад.". Але назоўнік **сіпельнікі** і **крашаніна** не падаюцца. Названыя лексемы якраз і адлюстравваюць папулярныя віды

дзейнасці прадстаўнікоў канкрэтнага рэгіёна.

Значную цікавасць уяўляе пласт лексікі, звязанай з назвамі тканіны. У в. Азярышча намі зафіксаваны мноштва лікавы назоўнік **скульпматы**. Гэта дыялектны сінонім да слова **палатно**. Але ніхто з жыхароў не змог патлумачыць гэтымалогію сваёй адметнай лексемы. Разам з тым ахвотна ўжываюць яе ў маўленні: "**Нада залы наварыць, гарахай вады і залы палатно**. Але ніхто з жыхароў не змог патлумачыць гэтымалогію сваёй адметнай лексемы. Разам з тым ахвотна ўжываюць яе ў маўленні: "**Нада залы наварыць, гарахай вады і залы палатно** - у бочку, каб адбелілася". У адрозненне ад дадзенага назоўніка куды больш распаўсюджаны дыялектызм **гулькі** са значэннем "накрывала": "**На краваць гулькі ўсягда кідаю, каб бялізна не вымазалася**" (в. Азярышча). Ён адзначаны таксама ў вёсках Малыя Стайкі, Вялікія Стайкі, Пруднікі, Смалоўка, Вышадкі, Новы Болецк. Як бачна, і гэты назоўнік мноштва лікавы.

Сярод мясцовых назваў абыту вылучаюцца словы **шчарбанкі, пастолы і चुні**. **Шчарбанкі** - тое, што і **лапці**: "**Зараз ужо мала хто ведае, як робяцца шчарбанкі і з чаго трэба іх пачынаць**" (в. Астраўляны); **Пастолы** - паводле тлумачэння мясцовых жыхароў, - "скураны абутак, які носіцца вясной ці ранняй восенню": "**Вясенні абутак раней ішчэ мой дзед называў пастолы, а ішчэ рэдка так гаворым і завём**" (в. Астраўляны). ТСБМ фіксуе варыянт **пасталы** - "даўні мяккі сялянскі абутак з цяглага кавалка скуры, які носіцца з ануцямі і прывязваецца да ног аборамаі". Гаворка тут можа ісці пра фанетычны дыялектызм. У в. Новы Болецк мы выявілі назву вярэбных лапцяў - **чуні**: "**Зараз амаль так не называем, цяпер проста лапці ці боты, раней казалі чуні і разумелі так пра абутак, сплечены, як лапці, толькі пры дапамозе вярэбкі**". Цікава, што побач з названай поўнай формай слова часта ўжываецца і памяншальна-ласкальная - **чунькі**. Гэта абутак, пашыты з футра ў выглядзе шкарпэткі. **Чунькі** абувае ў боты кожны рыбак зімой у нашай вёсцы, каб цяплей было нагам.

Асобна разгледзім мясцовыя назвы страў. Тут варта памятаць, што адметным з'яўляецца не толькі само слова, але і рэцэпт прыгатавання той ці іншай стравы. Прынамсі, свой адметны кампанент заўсёды прысутнічае ў большай ці меншай ступені. Вылучым сярод названай тэматычнай групы назоўнікі **саладуха, сачні, талалуй, сяканка, цюпкі, апусканікі, ляпні, шлаган, мурцоўка, сырапеня, жураха**.

Саладуха - салодкая мучная страва: "**Для саладухі мучы і ваду размешвалі з мёдам. Калі пачынала закісаць, дабаўлялі жменьку снегу і ставілі ўправаць**" (в. Азярышча). **Сачні** - печыва з аржаной мучы: "**Сачні ані называліся, што ані такія сочныя, пышыны былі**" (в. Казінова). **Талалуй** - печыва з мучы і мёду: "**Талалуй - зараз пірог, толькі не на сахарах, а на мёдзе**" (в. Панкры). **Сяканка** - пячэнне з мучы: "**Унукам наравіцца сяканка, раблю ў печы**" (в. Газьба). **Цюпкі** - хлеб, накрышаны ў малако: "**Лепі цюпкі рабіць на парным малаке, тады цёплыя**" (в. Газьба). **Апусканікі** - клёцкі з бульбы: "**Робяцца з бульбы і варацца ў гарахам малацэ, а завём іх апусканікамі**" (в. Мьяж). **Ляпні** - страва з цёртых цукровых буракоў: "**А ляпні рабіліся так: буракі цёрлі і выпякаліся з мучою**" (в. Азярышча). **Шлаган** - страва з бульбы і алею: "**Варонаю бульбу крышылі і змешвалі з алеем і шлаганам называлі**" (в. Вялікія Стайкі). **Мурцоўка** - страва з селядцамі: "**А гэта страва з слядкхай, вадой, цябуляй, хлэдам і алеем у нас называецца мурцоўкай**" (в. Вялікія Стайкі). **Сырапеня** - тое, што і сыракаваца: "**У алюмініевую каструлю ўліваю сырапеню і на газ, на маленькі агеньчык, потым будзе тварог**" (в. Азярышча). **Жураха** - страва з аўсянкі: "**Еты журы журыхай завём, матка падсалодзіць, калі ёсць чым, дак так смаіна**" (в. Новы Болецк).

Матэрыял паказвае, што на Гарадоччыне добра захаваліся рэцэпты прыгатавання даволі значнай колькасці страў. Некаторыя з іх можна пакаштаваць толькі тут. Яны маюць адметныя, спецыфічныя назвы, што адлюстраввае мясцовыя традыцыі і каларыт.

Несумненную цікавасць як крыніца краязнаўчай інфармацыі ўяўляе сабой мясцовая тапаніміка. Тут важна памятаць, што назва паселішча захоўваецца і тады, калі з'явіліся, якія прывялі да яе ўзнікнення, ужо не існуюць. Слова, што стала тапонімам, паступова страчвае асацыятыўныя сувязі з датапанімічным сваім значэннем. А ўстойлівасць тапонімаў "саздейнічаюць наступныя характарыстыкі: працягласць існавання самога аб'екта;

асацыятыўныя сувязі тапоніма з канкрэтнымі з'явамі жыццёвай практыкі; грамадская значнасць; шырокае выкарыстанне назваў у жывым маўленні; распаўсюджванне на сумежныя назвы; замацаванне назвы ў дакументах" [4, с. 7].

Кожная географічная назва мае сваю перагледную, таму не выпадае гаварыць пра выпадковы характар той ці іншай намінацыі. А гэта ўжо сапраўды важная прычына, каб больш уважліва ставіцца да рэгіянальных тапонімаў. Падобныя ўласныя назоўнікі, што ўжываюцца на тэрыторыі Гарадоцкага раёна, можна класіфікаваць на некалькі груп паводле семантычнай прыметы, якая ляжыць у аснове наймення. У прыватнасці, вылучаюцца назвы, што адлюстравваюць прыродныя рэаліі мясцовасці:

Лугаўскія, Вярэчка, Суток, Каленькава, Ключ, Віроўля, Дражня, Горкі, Белія і інш. Асаблівасці мясцовых гаворак накладваюць свой адбітак на ўнутраную форму тапонімаў.

Так, напрыклад, дыялектызм **бель** мае значэнне "балота з белымі імхамі - падвеем, які пасля адцвіцання ўтварае пушыстае белое пакрыва".

Менавіта гэты назоўнік даў назву вёсцы **Белія**. Ці іншы прыклад. Вёска **Вярэчка** атрымала назву, паводле меркаванняў мясцовых жыхароў, ад слова **вярэч** - так тут называецца **нізкая балоцістая, цяжкапраходная мясціна**. Якраз з балотам звязаны і тапонім **Балотніца**. Так мясцовае насельніцтва называе "балотную расліну з белымі пушыстымі кветкамі" - пухоўку. Менавіта з балотам асацыюецца назва вёскі **Дражня**. Так мясцовыя людзі называюць "збалочанае месца ў лесе": "Калі трапіш на дражня, не выберышыся..." Тапонім **Горкі** атрымаў сваю назву ад адпаведнага агульнага назоўніка, які ў маўленні мясцовых жыхароў абазначае "схую мясціну сярод балота": "**На горцы суніцы хутэй паспяваюць і знайсці лягчэй...**" Як бачна, шэраг тапонімаў мае досыць празрыстую матывацыю, заснаваную на мясцовых назвах балоцістых мясцін ці балотных раслін. Гэта выразна сведчыць пра тое, што балота - сапраўды важны канцэпт у моўнай свядомасці жыхароў Гарадоччыны.

Досыць цікавую інфармацыю дае трактоўка мясцовым насельніцтвам назвы вёскі **Астраўляны**. Намі зафіксаваныя два варыянтны. Так, існуе легенда, што некалі тут жыў багаты чалавек, і была ў яго дачка Ляна, якая славілася сваёй прыгажосцю і розумам. Яна пакахала беднага хлопца, і за гэта бацька выгнаў дзяўчы-

ну, загадаўшы пасяліцца на бязлюдным востраве сярод балота. З таго часу і пачалі зваць тое месца **Востраў Ляны**. Паступова два словы зліліся ў адно і ўтварыўся тапонім **Астраўляны**. А паводле другой версіі, такая назва замацавалася праз тое, што вёска знаходзіцца на ўзгорках, вакол якіх раскінуліся азёры. Гэта значыць, на своеасаблівым востраве. Безумоўна, першы варыянт выглядае больш рамантычным і можа служыць пры належным падыходзе добрай падставай для прыяблівання гасцей, развіцця экатурызму. Да таго ж менавіта тут нарадзіўся адзін з удзельнікаў беларускага літаратурнага руху сярэдзіны XIX стагоддзя і верагодны аўтар знакамітай паэмы "Тарас на Парнасе" Канстанцін Вераніцын.

Асобна вылучым тапонімы, якія маюць у сваім складзе этымалагічны прэфікс **за-**. Паводле гэтай мадэлі ўтвораны вялікая колькасць назваў, характэрных якраз для Гарадоччыны: **Забарок, Забабур, Забумер'е, Завань, Забарочка, Забор'е, Задрачка, Залучка, Зарэчка, Зарубы** і інш. Тут значную цікавасць уяўляе тлумачэнне ўласных назоўнікаў мясцовымі жыхарамі. Не заўсёды іх матывацыя адлюстраввае аб'ектыўныя моўныя фактары. Але ў культуралагічным і краязнаўчым аспектах акурат гэты феномен з'яўляецца важным і паказальным. Так, напрыклад, вёска **Заарачка** атрымала сваю назву, паводле меркавання яе жыхароў, ад дыялектнай лексемы **драча** - "мёрзлы снег пасля адлігі": "**Крыльцо толькі тапаром ссекчы можна, калі на дварэ драча**". А тапонім **Зарубы** матывуецца папулярным тут словам **руб** - "мяжа землеўладання ў лесе ці ў полі": "**Мая рубя заўсёды абкошана, каб не сеілася пустазелле ў агарод**". Дарэчы, прыгадаем таксама аднайменную назву буйнога населенага пункта і ў Віцебскім раёне. Можна меркаваць, што ў абодвух выпадках у аснове намінацыі ляжыць менавіта семантыка названага дыялектызму.

Пэўныя тапонімы Гарадоччыны ўтвараны на аснове мясцовых назваў таго ці іншага гаспадарчага рыштунку. Тут сярод іншых адзначым уласныя назоўнікі **Бегуны і Варахобы**. Так, вёска **Бегуны** атрымала сваю назву, паводле меркаванняў яе жыхароў, ад дыялектызма **бягун** - "тоўстая вярэчка, звітая з галін бярозы ці хвой для звязвання паасобных звёнаў пльота": "**Бралі менавіта бярозавыя ці**

яловыя веткі, бо яны гнуцца і сплываюцца ў бягун лягчэй". Лічыцца, што раней тутэйшыя жыхары былі адмыслоўцамі ў вырабе такіх вярэчак. А тапонім **Варахобы** ўтвораны на аснове дыялектызма **вароха** - "вялікая драўляная лыжка, прызначаная для мяшання і разлівання стравы": "**Я і зараз варохай суп з чыгунка наліваю**". Старэйшыя жыхары вёскі сцвярджаюць, што яшчэ ў сярэдзіне XX стагоддзя гэты від дзейнасці быў тут надвычай распаўсюджаны, а самі вырабы карысталіся вялікім попытам.

Такім чынам, намі разгледжаны некаторыя мясцовыя лексічныя асаблівасці Гарадоччыны. Матэрыял паказвае, што названы рэгіён вызначаецца шэрагам адметнасцяў, якія ўяўляюць несумненную цікавасць і ў краязнаўчым плане. Народнае слова - гэта своеасаблівы ключ да разумення культуры і побыту насельніцтва. "**Каб з лёгкасцю адкрываць старажытнасць, каб яе свято лілося ў сучаснасць, мы павінны памятаць, збіраць і захоўваць хоць маленькія, але вельмі важныя рысы, сапраўдныя асаблівасці беларускай мовы**", - слухна адзначае А. Крывіцкі [5, с. 12]. Многія пададзеныя намі лексічныя адзінкі абазначаюць адмысловыя стравы, адлюстравваюць спецыфіку гаспадарчай дзейнасці мясцовых жыхароў у мінулым. Гэтая ж прыкмета часта выступае асновай для назвы адпаведнага населенага пункта. А ўсё гэта адна ў сучаснасці з'яўляецца неацэннай крыніцай агульнакультуралагічнай, этнаграфічнай і краязнаўчай інфармацыі.

(г. Віцебск.)

Спіс літаратуры:

1. Блінава, Э. Беларуская дыялекталогія: вучэбны дапаможнік для філалагічных факультэтаў / Э. Блінава, А. Мясельская. - Мінск. - 1999.
2. Слова беларускае. 3 гісторыі лексікалогіі і лексікаграфіі / Рэд. А. Крывіцкі, Ю. Мацкевіч. - Мінск. - 1977.
3. Памяць. Гарадоцкі раён: гіст. дакумент. хроніка гарадоў і раёнаў Беларусі / Уклад. С.І. Садоўская. - Мн.: Беларусь. - 2004.
4. Яшкін, І.Я. Слоўнік беларускіх мясцовых географічных тэрмінаў. Тапаграфія. Гідралогія / І. Я. Яшкін. - Мн. - 2007.
5. Крывіцкі, А.А. Дыялекталогія беларускай мовы: дапаможнік для студэнтаў філал. спец. ВУН / А.А. Крывіцкі. - Мінск. - 2003.

Ён шмат зрабіў для Беларусі

Даўно не збіралася столькі народу ў дворыку Старадарожскага музея выяўленчага мастацтва А. Белага, які знаходзіцца ў горадзе Старыя Дарогі Менскай вобласці (Рэспубліка Беларусь). Сюды прыехалі пакліканыя сэрцам і душою сябры культурна-асветніцкага клуба "Спадчына" з Менска, госці са Слуцка, жыхары горада Старыя Дарогі, прадстаўнікі розных СМІ Менска, Слуцка, каб ушанаваць памяць вядомага беларускага грамадска-культурнага дзеяча, вучонага, калекцыянера, заснавальніка і старшыню клуба "Спадчына", сябра Саюза мастакоў Беларусі, Саюза беларускіх пісьменнікаў, Саюза беларускіх журналістаў, двойчы дыпламанта Міжнароднага Біяграфічнага Кембрыджскага цэнтра [Англія; 2000 найбольш вядомых навукоўцаў XX стагоддзя (1999) і 100 найлепшых адукацараў свету (2012)], ганаровага члена Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі - **Анатоль Яўхімавіч Белага**. У гэты дзень - 17 лістапада 2012 года - адбылося адкрыццё помніка А.Я. Беламу, які адышоў у іншы свет 14 лістапада 2011 года.

У дворыку музея гэсай сустрэаюць словы вядомага беларускага паэта, ідэолага беларускага нацыянальнага Адраджэння Францішка Багушэвіча, якія размешчаны на сцяне злева ад цэнтральнага ўваходу ў музей: *"Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі! Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога дадзена!"*

Бюст Анатоля Белага (аўтар Уладзімір Лятуна, скульптар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі) ўзвышаецца на фундаменце, які стварыла сама прырода, - на магутным 12-тонным камені-валуне. Устанавіў бюст стрыечны брат Анатоля Белага Міхась Белы.

З помніка павольна спускаецца белае покрыва, і на ўсіх прысутных уважліва ўглядаецца Анатоль Белы і, нібы звяртаючыся да іх, кажа: *"Ці ж працягваеце Вы, мае паплечнікі, аднадушчы і спадаемцы, справу Адраджэння нашай шматпакутнай Беларусі?"*

Да помніка кладуцца кветкі.

Праціаірэі Свята-Залужскай праваслаўнай царквы айцец Аляксандр адслужыў малебену за спачын душы Анатоля Белага.

І стаіць цяпер помнік Анатолю Беламу ў адным шэрагу з такімі знакамітымі постацямі як класік беларускай літаратуры Максім Багдановіч і яго бацька Адам Багдановіч, беларускі паэт Анатоль Бярозка, які працягнуў час жыцця ў ЗША і быў там ушанаваны, паэтка і маральны лідар незалежнага беларускага грамадства Ларыса Геніюш, паэтка і аўтар папулярнага ў Беларусі верша-гімна "Магутны Божа", які становіцца другім поўна-

вартасным гімнам Беларускай дзяржавы, Наталля Арсеннева, класік беларускай літаратуры Васіль Быкаў і многія іншыя.

А. Белы ведаў сілу ўздзеяння на чалавека твораў мастацтва, таму і прысвяціў сваю дзейнасць не толькі калекцыяніраванню твораў. Ён сам быў арганізатарам, аўтарам і кіраўніком праекту стварэння таго ці іншага помніка, і як вынік яго сумеснай працы з мастакамі і скульптарамі - у дворыку музея створаны пантэон знакамітых постацей беларускай гісторыі, культуры, літаратуры, мастацтва, дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў мінуўшчыны і сучаснасці.

Сярод іх - класік беларускай літаратуры Янка Купала і Якуб Колас, паэт і ўдзельнік нацыянальна-вызвольнага руху 60-х гадоў XIX стагоддзя Уладзіслаў Сыракомля (Людвік Кандратовіч), гісторык і адзін з заснавальнікаў беларускай нацыянальнай гістарыяграфіі Мітрафан Доўнар-Запольскі, беларускі вучоны-мовазнавец, гісторык, этнограф і фалькларыст Яўхім Карскі, беларускі і расійскі гісторык, археограф і краязнаўца Мікалай Улашчык, беларускі публіцыст і выдавец, грамадскі і культурны дзеяч Аляксандр Уласаў, палітыкі і культурны дзеячы, ідэолагі беларускага нацыянальна-вызвольнага руху браты Антон і Іван Луцкевічы, заснавальнікі Беларускай Народнай Рэспублікі (медальёны з іх выявамі змешчаны з правага боку ад цэнтральнага ўваходу ў музей). Тут жа, у дворыку, каля брамкі месціцца камені-валун - мемарыяльны помнік у памяць ваяроў Грунвальдскай бітвы 1410 года, а на страсе музея - помнікі Кастусю Каліноўскаму, героям Слуцкага збройнага чыну 1920 года. Усяго ў дворыку музея дэманструецца каля 80 помнікаў уважлівых у бронзе, метале, медзі, жалезе, гіпсе, камянях і іншых матэрыялах.

А. Белы адраджаў гісторыю Бацькаўшчыны праз стварэнне помнікаў славутым беларусам, а цяпер ён сам стаў гісторыяй і знаходзіцца сярод іх - сваіх герояў.

З успамінамі пра свай-

го старшыню выступілі сябры клуба "Спадчына": беларускі паэт і выдавецкі работнік Юген Гучок (ён жа і вядовец гэтай імпрэзы), журналіст і грамадскі дзеяч Святлана Белага (дачка Анатоля Белага), сакратар клуба "Спадчына" Надзея Сармант, пісьменнік, гісторык, журналіст, культуролаг, краязнавец, ганаровы член Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі Анатоль Валахановіч, паэт і журналіст Мікола Лавіцкі, скульптар і мастак Мікола Несіярэўскі, вучоны ў галіне эканамічнай інфарматыкі, прафесар, ганаровы член Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі Мікола Савіцкі, пісьменнік Ілья Копыл. Цёплыя словы пра А. Белага і яго сям'ю выказалі суседзі, сябры і знаёмыя Яніна Мурашка, Віктар Шурмоўскі, Эмілія Васілевіч і інш.

Усе выступоўцы адзначалі вялікі ўклад Анатоля Белага ў адраджэнне гісторыі, культуры, краязнаўства Беларусі. Яны падкрэслівалі, што для пабудовы музея, у якім цяпер зведзены пад адну страху чатыры двухпавярховыя будынкі, з плошчы экспазіцыі каля 500 кв. м. і асноўным фондам каля 4 тысяч экспанатаў (на 2011 год) А. Белы прыклаў шмат намаганняў, ахвяраваў сваім фізічным і маральным здароўем. Не забылі выступоўцы ўспомніць, што А. Белы - ініцыятар устаноўкі помнікаў Максіму Багдановічу ў расійскім горадзе Яраслаўлі, Адаму Багдановічу ў гарадскім пасёлку Халопенічы Крупскага раёна Менскай вобласці, гісторыку Міколу Ермаловічу ў горадзе Маладзечна. Некаторыя з прысутных былі па-добраму здзіўлены, што помнікі Еўфрасінні Полацкай, Францішку Скарыну, Міколу Гусоўскаму, Васілю Цяпінскаму і Сымону Буднаму ўсталяваны ў дворыку галоўнага корпуса Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта таксама дзякуючы Анатолю Беламу. Шмат мастацкіх твораў падараваў ён Старадарожскаму краязнаўчаму музею, музею БДУ і іншым музеям.

А. Белы быў прадаўжальнікам добрай справы сваіх герояў, пачэснай справы адраджэння Беларусі. Вялікую ролю адыграў ён у мастацтве і ку-

льтуры пры наладжванні выставак, правядзенні навуковых канферэнцый, прысвечаных дзеячам адраджэння Бацькаўшчыны.

Анатоль Белы быў чалавекам смелым і рашучым, які ў сваёй біяграфіі напісаў адказы на тры пытанні, і трэцяе з іх гучала так: "Што я буду рабіць у апошні дзень свайго жыцця?" І ён адказаў: "Я буду вечнасьць, так як гэта належыць чалавеку, які ўсё сваё жыццё прысвяціў адраджэнню свабоды і незалежнасці сваёй Радзімы."

А. Белы некалькі разоў быў у ЗША, дзе арганізоўваў мастацкія выстаўкі "Францішак Скарына і яго час", "Кастусь Каліноўскі - слаўны сын беларускага народа", "Гісторыя Беларусі ў мастацкіх вобразах і партрэтах". У сваім мастацкім музеі ён стварыў галерэю партрэтаў дзеячаў беларускага замежжа. Частка гэтай калекцыі "Беларускія Калумбы" экспанавалася ў ЗША.

Шмат у чым А. Беламу дапамагала дачка Святлана - журналістка, грамадскі дзеяч. Яна на працягу 6 гадоў выдала ў Кліўлендзе часопіс "Полацак", дзе друкаваліся творы беларусаў Бацькаўшчыны і замежжа. Святлана Анатольеўна сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў, ганаровы сябра Міжнароднай акадэміі навук Еўразіі. Яна вывучала жыццё і творчасць Максіма Багдановіча і выдала кнігу "Яраслаў у лёсе Максіма Багдановіча", а кніга "Да роднага ганку" - гэта зборнік успамінаў беларусаў Амерыкі, якія да вайны былі звязаны з Вільняй і яе адраджэнцкімі традыцыямі.

Пасля адкрыцця помніка ўсе наведлі магілу Анатоля Белага, каб аддаць даніну памяці яму. І як добра гучалі словы паэта Яўгена Гучка, прысвечаныя А. Беламу яшчэ пры жыцці:

*Бо, не шукай
Прызнанне ў нічкэмнасці,
Бо іх прызнанне -
На табе ж і крыж:
Трэ' памятаць:
Не можа быць ўзаемнасці
Паміж - калі яны паўзуць,
а ты - ляціш.*

Араней, 11 лістапада на аграбудаўніцкім Новы Двор Менскага раёна сябры клуба "Спадчына", радныя, сваякі, блізкія адзначылі гадавіну смерці Анатоля Белага. Прысутныя змагі паглядзець створаны Уладзімірам Раманоўскім фільм пра дзейнасць А. Белага і прысвечанае яму слайд-шоў.

Памяць пра Анатоля Яўхімавіча Белага назаўсёды застаецца ў сэрцах і памяці тых, хто ведаў і бачыў яго, сябраваў з ім!

Вечны яму спакой.
Анатоль Валахановіч,
пісьменнік, гісторык,
журналіст, культуролаг,
краязнавец,
ганаровы член Міжнароднай
акадэміі навук Еўразіі.

Календары ТБМ

16 лістапада ў сядзібе ТБМ адбылася прэзентацыя календароў, выданых арганізацыяй на працягу 2012-га года. У імпрэзе браў удзел мастак, дызайнер Ігар Марачкін, аўтар гэтага мерапрыемства была аформлена насценная экспазіцыя, у якую ўвайшлі ўзоры календароў розных гадоў і рознага фармату. Азнаёміцца з гэтай экспазіцыяй зможа любы ахвотны на працягу бягучага года.

Варта зазначыць, што пры распрацоўцы сюжэтаў былі скарыстаныя працы вядомых беларускіх мастакоў Аляксея Марачкіна і Уладзіміра Басалыгі. Акрамя насценных календароў, прэзентаваліся кішэнныя, настольныя і перакідныя календары. Апошнія васьць ужо тры гады выпускае Гродзенская абласная арганізацыя ТБМ. Ініцыятарам задумы і распрацоўшчыкам гэтых унікальных календароў з'яўляецца кіраўнік ТБМ Гарадзеншчыны Аляксей Пяткевіч.

Перад прысутнымі выступіў старшыня ТБМ Алег Трусаў, на пытанні адказаў Ігар Марачкін, вяла імпрэзу Алена Анісім.

У падарунак кожны з прысутных атрымаў календар на 2013 год.

Наш кар.

Творчая сустрэча з Тамарай Габрусь у Магілёве

У пятніцу, 23 лістапада, у Магілёве адбылася творчая сустрэча з мастацтвазнаўцай Тамарай Габрусь. Арганізатарамі вечарыны сталі Магілёўскі абласны краязнаўчы музей імя Еўдакіма Раманава і Магілёўская гарадская арганізацыя ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны".

Спадарыня Тамара - доктар мастацтвазнаўства, гісторык архітэктуры, аўтар звыш 400 публікацый па гісторыі беларускага дойлідства. Імпрэза была прымеркавана да 120-годдзя Пятра Бараноўскага, беларускага архітэктара-рэстаўратора, археолага, пра якога Тамара Габрусь напісала ў сваёй новай кнізе "Паэзія архітэктуры".

Дарэчы, адмыслова да вечарыны супрацоўнікі краязнаўчага музея падрыхтавалі выставу кніг Тамары Габрусь, тэктара Пятра Бараноўскага, дэманструючы прысутным унікальныя фотаздымкі. Таксама сп. Т. Габрусь распавяла пра тое, як пачала цікавіцца архітэктурай, што найперш прывабіла яе ў гэтай галіне мастацтва.

Надзвычай цікавым быў апавед пра знаёмства з Уладзімірам Караткевічам і яго жонкай Валынінай Браніславаўнай. Аказваецца, пры напісанні рамана "Чорны замак

Альшанскі" Караткевіч у якасці прататыпаў многіх персанажаў выкарыстаў супрацоўнікаў інстытута, дзе працавала Т. Габрусь разам з жонкай пісьменніка.

Цікава было пачуць і пра абарону беларускай інтэлігенцыі гістарычнага цэнтра Менска, пра спробы выратаваць Нямігу.

Напрыканцы вечарыны Тамара Габрусь уручыла пасведчанне сябра ТБМ вядомаму магілёўскаму мастаку Васілю Камарову, а таксама падзяку музея гісторыі Магілёва супрацоўніцы краязнаўчага музея Марыне Тарасавай за дапамогу ў набыцці "Часоўніка".

Скончылася ж імпрэза ўручэннем кветак сп. Тамары Габрусь, а таксама фота- і аўтографесіяй. Дарэчы, яшчэ да прыезду Т. Габрусь яе кнігі ў магілёўскіх кнігарнях былі раскуплены, і таму асобнікі новага выдання "Паэзія архітэктуры" прыйшлося везці ажно са сталіцы.

Юрсь Каласоўскі,
Магілёў.

